

O VARNI RABI INTERNETA BREZ INTERNETA

*Priročnik za vzgojiteljice in vzgojitelje v vrtcu
ter učiteljice in učitelje prvega triletja osnovne šole*

0 slovenski izdaji priročnika

Ta priročnik je prevod avstrijskega priročnika za vzgojiteljice in vzgojitelje v vrtcih, ki smo ga v največji možni meri prilagodili slovenskemu sistemu predšolske vzgoje. Pri tem nam je izdatno pomagala dipl. vzgojiteljica predšolskih otrok Irena Holozan, ki ima dolgoletne izkušnje v predšolski vzgoji. Zahvaljujemo se ji za izjemno zagnanost in dragocene predloge. Priročnik naj se uporablja kot vir nasvetov in napotkov, kako v okviru vzgojnega procesa mlajših otrok začeti razvijati njihove zmožnosti in veščine varne uporabe interneta.

Ker so nekatere aktivnosti v priročniku zahtevnejše, je primeren predvsem za delo s starejšimi predšolskimi otroki pa tudi v prvem triletju osnovne šole. Pred izvajanjem posameznih aktivnosti ocenite, ali so primerne za starost otrok, s katerimi delate. Po potrebi jih lahko prilagodite, vendar ohranite sporočilo in cilje.

Vsako poglavje je razdeljeno na dva dela: teoretični del in aktivnosti. V teoretičnem delu avtorici podajata ključne informacije in znanja, povezana s posamezno temo, ki vam bodo v pomoč pri razumevanju in pri posredovanju informacij naprej tako otrokom kot tudi staršem. Priporočamo, da ta znanja dopolnujete iz drugih virov, kot so izobraževanja, strokovna literatura in spletno mesto www.safe.si.

Aktivnosti so zastavljene tako, da otroke postopoma seznanjajo s ključnimi znanji varne rabe interneta, ki pa jih bodo resnično usvojili šele v kasnejših letih, ko bodo internet in mobilne naprave uporabljali na vse bolj raznovrstne in kompleksne načine in jim bodo ta znanja tudi vse bolj koristila. Z njimi pri otrocih gradimo način razmišljanja, ki bo postajal vse bolj pomemben, ko se bodo bližali najstniškemu letom. Takrat bo ključen za njihovo zmožnost izkoriščanja potencialov in prednosti interneta ter izogibanja morebitnim tveganim in škodljivim platem tehnologije. Temelje tega pa je treba začeti graditi že v vrtcu.

Marko Puschner, Safe.si

Kataložni zapis o publikaciji (CIP) pripravili v Narodni in univerzitetni knjižnici v Ljubljani
COBISS.SI-ID=19184131
ISBN 978-961-235-918-8 (pdf)

Kazalo

- 4 **Uvod**
- 6 **Tema 1:** Kako naj otroci uporabljajo naprave z zasloni
- 7 **Aktivnost 1:** Geslo je . . .
- 8 **Tema 2:** Pasti stroškov
- 9 **Aktivnost 2:** Ali je to treba plačati?
- 10 **Tema 3:** Tega me je strah!
- 11 **Aktivnost 3:** Premagaj strah!
- 12 **Tema 4:** Kaj sme nekdo vedeti o meni?
- 13 **Aktivnost 4:** Povem ti nekaj o sebi!
- 14 **Tema 5:** Prijateljstvo in skrivnost
- 15 **Aktivnost 5:** To povem naprej!
- 13 **Tema 6:** Moja čustva
- 17 **Aktivnost 6:** Katero čustvo je to?
- 18 **Tema 7:** Spoprijemanje s pritiskom skupine
- 19 **Aktivnost 7:** Reči NE!
- 20 **Tema 8:** Avtorske pravice
- 21 **Aktivnost 8:** To je moje delo!
- 22 **Tema 9:** Pravica do lastne podobe
- 23 **Aktivnost 9:** Tega se ne sme storiti z mojo sliko!
- 24 **Tema 10:** Prekomerna raba digitalnih naprav
- 25 **Aktivnost 10:** To je zame preveč!
- 26 Delo s starši
- 28 Delovni list 1 za aktivnost 2: Akvarij
- 29 Delovni list 2 za aktivnost 2: Ali to kaj stane?
- 30 Delovni list za aktivnost 4: Povem ti nekaj o sebi!
- 31 Delovni list za aktivnost 6: Kocka čustev
- 32 Delovni list za aktivnost 8: To sem naredil/-a jaz!
- 33 Delovni list za aktivnost 9: To se (ne) sme storiti z mojo fotografijo!
- 34 Delovni list za aktivnost 10: Maksi ima vsega preveč!
- 35 Vaje refleksije za otroški listovnik
- 36 10 nasvetov za starše
- 38 10 nasvetov za vzgojiteljice in vzgojitelje
- 40 10 nasvetov za otroke

Uvod

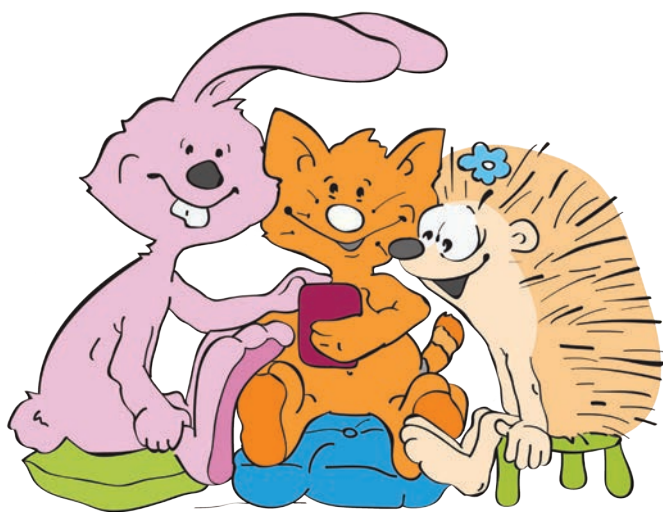
Zakaj je tema varne uporabe interneta pomembna že v vrtcu

Uporaba pametnih telefonov, tabličnih računalnikov in drugih digitalnih naprav se pri večini otrok začne že zelo zgodaj. Pogosto že majhni otroci vedo, kako morajo s prstom podrsati po pametnem telefonu, da pridejo do najljubše aplikacije ali skočijo na naslednji video posnetek. Ko otroci pridejo v vrtec, so digitalne naprave pogosto že stalen sestavni del njihovega vsakdanjika – ne nazadnje tudi zato, ker opazujejo, kako njihovi starši ali sorojenci brskajo po spletu ali igrajo igre.

Prej kot otroke začnemo zavestno spremljati pri uporabi medijev in jim nuditi podporo, toliko bolje jih lahko pripravimo na izzive, ki jih digitalni mediji neizogibno prinašajo s seboj.

NASVET

Poleg praktičnih primerov ta priročnik nudi tudi vaje refleksije (str. 35) za otroški portfolio (v nadaljevanju: listovnik).

Izobraževanje o napravah brez naprav

Cilj tega priročnika je vzgojiteljicam in vzgojiteljem predšolskih otrok ter učiteljicam in učiteljem prvega triletja nuditi podporo pri seznanjanju otrok z **osnovami varne in odgovorne uporabe digitalnih naprav** (mobilnih telefonov, tablic in računalnikov) skozi igro. Ta priročnik podaja osnovne informacije o varni uporabi interneta in razloži, kako je mogoče temo varne rabe vključiti v praktično delo, ne da bi pri tem uporabili mobilni telefon ali tablični računalnik.

Izobraževanje o digitalnih napravah brez digitalnih naprav? Izhajamo iz tega, da se posredovanje informacij o varni in odgovorni uporabi digitalnih naprav začne že pred dejansko uporabo – pri **primarni preventivi**. V predšolskih letih, ko imajo otroci še razmeroma malo stika z digitalnimi napravami, gre predvsem za to, da **okrepimo njihove zmožnosti za obvladovanje različnih situacij in da se naučijo paziti nase**. To, kar otroci razumejo kot prijateljstvo, zasebnost ali varnost, ima pomemben vpliv na njihovo poznejšo, samostojno uporabo mobilnih telefonov, tablic in računalnikov ter interneta.

Tako lahko tudi tiste vzgojiteljice in vzgojitelji, ki jih digitalni svet sicer ne navdušuje, dragoceno prispevajo k temu, da se otroci naučijo varno uporabljati medije.

Sodelovanje med vrtcem in starši

Dobro sodelovanje med vrtcem in starši ali skrbniki je za razvoj otroka nujnega pomena. Tudi v povezavi z digitalnimi mediji so vzgojiteljice in vzgojitelji v vrtcu za otroke pogosto najpomembnejše osebe, ki jim zaupajo in od njih sprejmejo nasvet. Odraščajoči otroci od njih pričakujejo predvsem **pomoč pri refleksiji in obdelavi medijskih vsebin, ki so jim bili izpostavljeni**.

Pomembno je, da se vzgojiteljice in vzgojitelji zavedajo te vloge in si vzamejo čas ter prisluhnejo otrokom tudi pri teh temah, ki so zanje lahko zelo pomembne.

Hkrati imajo tudi določeno **vlogo posredovanja med otroki in starši**: ne zgodi se redko, da otroci osebam, s katerimi so v stiku v vrtcu, zaupajo več kot domačim, saj se tu manj pogosto kot doma srečajo s prepovedjo uporabe mobilnega telefona ali drugimi kaznimi. Če bi prihajalo do kakršnih koli težav ali vprašanj v zvezi z razvojem otrok, vzgojiteljice in vzgojitelje spodbujamo k temu, da se o tem pogovorijo s starši.

Ta priročnik ponuja tudi predloge, kako se tak pogovor med vrtcem in starši lahko začne, ne da bi imeli pri tem udeleženci občutek, da so kritizirani.

Uporabne vsebine

- ➔ **Pinterest**: Na družabnem omrežju Pinterest lahko najdete številne ideje in pobude za aktivnosti in delo v vrtcu. Pozor: te vsebine so večinoma avtorsko zaščitene in jih zato morda ni mogoče neposredno uporabiti za vaše delo.
- ➔ **Safe.si**: Na spletnem mestu Safe.si lahko najdete številne informacije o varni uporabi interneta in mobilnih naprav. Na voljo so tudi priročniki in druga informativna gradiva. Spletni naslov: **www.safe.si**
- ➔ **Safe.si za otroke**: Na spletnem mestu so na voljo risanke Ovce.sk, ki na zabaven in poučen način posredujejo informacije o varni rabi interneta. Prenesti in natisniti si je mogoče različna gradiva, ki jih lahko uporabljamo pri delu z otroki, na voljo pa so tudi pravljice in druge uporabne informacije. Spletni naslov: **otroci.safe.si**

NASVET: Posamezne teme o varni uporabi interneta je mogoče otrokom posebej privlačno predstaviti s pomočjo zgodbic za branje »Trije prijatelji«. Zgodbice govorijo o treh prijateljih, zajčku, ježku in mucu, ter o njihovih izkušnjah z uporabo medijev: otroci.safe.si/zgodbice-trije-prijatelji

TEMA 1: KAKO NAJ OTROCI UPORABLJAJO NAPRAVE Z ZASLONI

Že predšolski otroci uporabljajo doma – in včasih celo v vrtcu – mobilne telefone, tablične računalnike ali igralne konzole. Pretežno gre pri tem za igranje video iger ali za gledanje video posnetkov. Priljubljeno je tudi ustvarjanje in gledanje fotografij. Pomembno je, da **uporaba naprave poteka pod nadzorom odrasle osebe.**

Nastavitve za zaščito otrok

Ne glede na to, katero napravo otrok uporablja, je pomembno, da so varnostne nastavitve nastavljene tako, da zagotavljajo otrokom čim večjo varnost. To pomeni, da je treba **preprečiti, da otroci pridejo v stik z neprimernimi vsebinami ali začnejo trošiti denar.** Začetna nastavitve je običajno zamudna, vendar pa v idealnem primeru prihrani veliko slabe volje. Upoštevati je treba tudi to, da zaščita za otroke sama po sebi ne zadošča, veliko pomembnejše je, da **otroka pri uporabi spremljajo odrasle osebe.**

Številni koristni nasveti so na voljo na spletni strani Safe.si (www.safe.si), podrobne informacije o tehničnih nastavitvah pa je mogoče dobiti pri prodajalcu ali telekomunikacijskem operaterju, ki je napravo prodal, ali pri proizvajalcu.

Naprave, ki jih smejo občasno souporabljati tudi otroci, morajo biti zaščitene z geslom ali z vzorcem zaklepanja. Tako se odraščajoči otroci naučijo, da ne smejo poljubno posegati po napravah drugih. Hkrati izvedo tudi, da morajo biti naprave zaščitene z gesli.

Postavitev pravil

Pravila so pomembna tako za odrasle kot za otroke. Bolj kot je jasno določeno, kdo in kako dolgo sme uporabljati posamezno napravo in katere vsebine sme spremljati, toliko manj stresna je uporaba. Ravno tako je za skupna pravila pomembna medsebojna interakcija. Kako si bomo delili uporabo naprav? Kdo sme o njih odločati in kako bomo ravnali v primeru konfliktov? Ali je že vnaprej določeno, na koga se lahko otroci obrnejo v primeru težav in kakšne posledice lahko pričakujejo v primeru neupoštevanja pravil? Pravila omogočajo, da se lahko starši ter vzgojitelji in vzgojiteljice lažje zanesejo na to, da se bodo otroci v nujnem primeru obrnili nanje.

KAJ BI MORALI OTROCI VEDETI?

Geslo je skrivna beseda, ki lahko nekaj odklene podobno kot na primer ključ. Z geslom je mogoče začeti uporabljati mobilni telefon ali računalnik ali pa začeti igrati video igro. Pomembno je, da gesla ne poveš drugim – to je nekaj, kar lahko veš samo ti!

Aktivnost 1: Geslo je ...

Potrebni pripomočki: načrt vrtca ali fotografije (vratnih) ključavnic ter z geslom zaščitene naprav in prostorov, svinčniki.

Cilji

- Otroke seznanimo s pomenom besede geslo.
- Otroci spoznajo, kakšno je videti varno geslo.
- Otroci izvedo, zakaj je pomembno, da gesla ne posredujejo drugim.

Potek

Korak 1:

Otroci si skupaj ogledajo načrt ali fotografije in razmišljajo: Kje v vrtcu so zaklenjena vrata, omare in podobno? Kje se lahko namesti zaščita z geslom? Kje je treba vnesti PIN-kodo ali pritisniti na gumb? Zakaj imamo v vrtcu alarmno napravo in kako jo odrasli izklopijo (vklopijo)?

Korak 2:

Zdaj se otroci odpravijo na iskanje. Če najdejo ključavnico, jo na načrtu označijo z zeleno piko. Če odkrijejo geslo (odpiralo za vrata, telefon ipd.), otroci v načrt narišejo rdečo piko.

Korak 3:

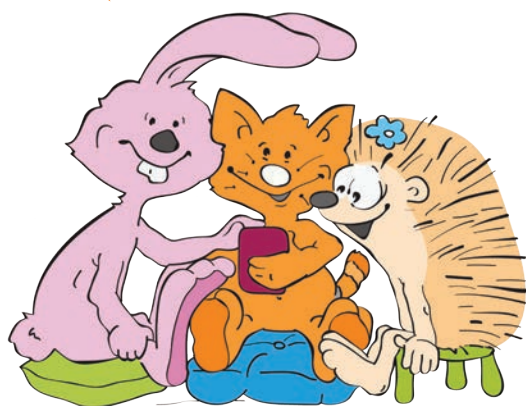
V tretjem koraku se skupaj pogovarjate, kje vse so našli gesla, ključavnice in ostale zapore. Kaj in pred čim naj bi té ščitile? **Kaj imata skupnega geslo in ključ?** Po čem se razlikujeta? **Kdo sme poznati gesla** in kdo sme uporabljati ključe?

NAPOTEK: Namesto dejanskih zapor se lahko uporabi tudi kartice s ključem ali kartice s PIN-kodo, ki signalizirajo, da je nekaj zaščiteno (npr. vrata, omare, naprave itd.).

ZGodbica: TRIJE PRIJATELJI

»Geslo«

otroci.safe.si/zgodbice-trije-prijatelji

TEMA 2: PASTI STROŠKOV

Izpostavljenost oglaševanju se začne že pri najmlajših: tudi predšolski otroci se vedno znova soočajo z **oglasi ali nakupi v aplikacijah**, torej z nakupi, ki se lahko opravijo v okviru posamezne igre. Utripajoče ikone v igrah na mobilnem telefonu ali na tabličnem računalniku delujejo podobno mamljivo kot polica s sladkarijami v trgovini. Otrokom je **težko prepoznati oglase in zvijače za prodajo** in se jim težko izognejo. Prav tako niso vsi starši ustrezno nastavili svojih naprav, da bi sebe in svoje otroke zavarovali pred nezaželenimi stroški.

Kje se skrivajo pasti stroškov?

V digitalnem svetu so otroci izpostavljeni predvsem vabilom k nakupom v aplikacijah. Vendar pa lahko tudi oglasi, še zlasti pri majhnih otrocih, prebudijo nove potrebe ali pa jih napeljejo do tega, da kliknejo na spletne ponudbe. Če taki nakupi niso blokirani, se lahko zgodi, da otroci s **pomočjo predplačniških kartic, računa za telefon ali kar s kreditnimi karticami staršev opravijo dejanske nakupe**.

NASVET: Brezplačne aplikacije niso vedno najboljša rešitev, saj se v večini primerov financirajo prek oglaševanja in nakupov v aplikacijah. Včasih se splača potrošiti nekaj evrov več in si za ta denar zagotoviti varno igralno okolje.

Spoprijemanje z oglaševanjem

Za otroke je oglaševanje res pravi izziv: težko ga je prepoznati in **pogosto ga je težko razlikovati od dejanske vsebine**. Še posebej problematični so na primer video posnetki vplivnežev (influencerjev) na *YouTubeu* z umestitvami izdelkov.

- ➔ Igrajte se z otroki detektive: skupaj si oglejte video posnetke in pazite na ciljno usmerjeno oglaševanje in umestitve izdelkov.
- ➔ Skupaj razmislite, zakaj vas oglaševalski spot prepriča.
- ➔ Medsebojno primerjajte oglase več podobnih izdelkov.
- ➔ Primerjajte izdelke, ki jih vidite v oglasih, z dejanskimi izdelki v trgovini.

KAJ BI MORALI OTROCI VEDETI?

Dobro premisli, preden v igri na kaj klikneš! Na žalost številne stvari stanejo kar precej denarja. Raje vprašaj starše, preden na kar koli klikneš – še zlasti takrat, ko je videti še posebej krasno!

Aktivnost 2: Ali je to treba plačati?

Potrebni pripomočki: delovni list 1 »Akvarij« (str. 28), igralna plošča na delovnem listu 2 »Ali to kaj stane?« (str. 29), kocka, igralne figurice.

Cilji

- Otroci prepoznajo pasti stroškov.
- Otroci so zmožni kritičnega vrednotenja brezplačnih ponudb.
- Otroci se seznanjajo s pravilnim ravnanjem pri možnosti nakupov v aplikacijah.

Potek

Korak 1:

Otroci naj si skupaj z vzgojiteljicami in vzgojitelji ogledajo delovni list 1 »Akvarij« in se pogovarjajo, kje vse v igri se lahko skrivajo mesta (ikone), ki pomenijo, da je treba nekaj plačati z denarjem. Kaj se zgodi, če kliknemo na »shop« (kupi)? Na kaj napeljuje beseda »sale« (razprodaja) ali na kaj napeljuje nakupovalni voziček? Katere igre poznajo otroci sami? Kje so se že srečali s ponudbami, za katere je treba plačati?

Korak 2:

Otroke razdelimo v skupine (npr. po štiri) in za vsako skupino na večji papir natisnemo igralno ploščo z delovnega lista 2. Vsak otrok dobi eno figurico za igranje. Začne tisti, ki s kocko vrže najvišjo številko. Ko otrok pride na polje s kužkom, se mu postavi vprašanje, na katero lahko odgovori: »To nekaj stane!« ali »To nič ne stane!« Če na vprašanje odgovori pravilno, se sme pomakniti za eno polje naprej. Če na vprašanje odgovori napačno, se mora vrniti za eno polje nazaj. Če igralna figurica pride na oranžno polje, se mora vrniti za dve polji nazaj. Če pride na zeleno polje, se pomakne za eno polje naprej. Če se zgodi, da se figurica ustavi točno na lestvi, lahko uporabi bližnjico (lestev). Zmaga tisti, ki prvi pride na cilj.

NAPOTEK: Skrite **pasti stroškov so lahko v vsaki igri videti nekoliko drugače.** Kljub temu pa imajo običajno podoben vzorec. Cilj je, da so otroci skeptični do oglaševanja in da lahko prepoznajo določene znake, ki kažejo, da gre za plačljivo vsebino.

ZGODBICA: TRIJE PRIJATELJI

»Drago«

»Nesmiselno«

otroci.safe.si/zgodbice-trije-prijatelji

→ TO NEKAJ STANE!

Tvoj Dino potrebuje nova oblačila. Seveda vzameš najlepša. Čisto vseeno ti je, kakšna oznaka je zraven.

Hočeš – in to takoj – imeti nov avto in ne želiš čakati, da ga priigraš.

Svoji mucji želiš dati novo čudovito barvo za kožušček. Nenavadne oznake, ki stojijo zraven, ne opaziš.

Imaš samo še eno življenje in potem bo igre konec. Lahko pa pritisneš na utripajoč gumb in dobiš novo življenje.

Za svoj avto potrebuješ najboljše pnevmatike. Navadne niso dovolj dobre.

Manjka ti samo še eno Dino jajce. Tega ne moreš dobiti v običajni igri, zato klikneš na oznako kovanca.

Čas igranja tvoje igre je omejen. Po pol ure se sama zaklene in čakati moraš en dan, da smeš nadaljevati. Hočeš igrati več kot pol ure in nočeš več čakati, da bi se igra nadaljevala, zato klikneš na ikono, da lahko takoj igraš dalje.

→ TO NIČ NE STANE!

Na začetku video posnetka ali igre se pojavi oglas za drugo igro ali igračo. Ogledaš si ga, vendar pa zaradi varnosti ne klikneš nanj.

Potrpežljivo čakaš, dokler rože v tvojem vrtu ne zrastejo same.

Svoji mucji želiš dati novo barvo kožuščka. Težko se odločiš. Izbereš barvo, ob kateri ni bleščeče, privlačne ali kričeče oznake.

Joj, imaš samo še eno življenje! Nič hudega. Ko ga porabiš, greš lahko igrati še enkrat od začetka in tokrat ti bo najbrž uspelo.

Vseeno ti je, kateri avto voziš. Pomembno je, da lahko sodeluješ v igri.

Igro je mogoče igrati samo do določene stopnje, višje stopnje pa so zaklenjene. Misliš si: »Ni težave! Potem pač lahko igram samo do tu in si poiščem katero drugo igro!«

Čez nekaj časa se tvoja igra konča sama od sebe. Če želiš nadaljevati, moraš počakati, da se igra spet sprosti. Misliš si: »Škoda, da je igre že konec. Ampak saj jo lahko jutri spet igram!«

TEMA 3: TEGA ME JE STRAH!

Otroci v svojem življenju vedno znova razvijajo nove strahove (strah pred izgubo, strah pred temo, strah pred živalmi itd.). Ti strahovi so zanje življenjsko pomembni, saj **se le tako naučijo obvarovati pred nevarnostmi**. Tudi dozdevno neutemeljen strah pred pošastmi in drugimi strašljivimi bitji je normalen. Za premagovanje teh strahov, ki otrokom kratijo spanec, je pomembno, da jih obdelajo in se o njih pogovorijo z odraslimi.

Kako otroci pridejo do zanje motečih vsebin?

Ne da bi bili krivi, se otroci vedno znova srečujejo z vsebinami, ki niso primerne za njihova leta. Pogosto jih v to potisnejo drugi otroci, ki želijo z njimi deliti svoj strah. Prav tako se dogaja, da starejši otroci soočijo mlajše otroke z vsebinami, ki so jim sami do neke mere sicer dorasli, za mlajše otroke pa so te vsebine prezahtevne. Ni vedno nekdo neposredno odgovoren: tudi pri igranju ali pri nenadzorovanem brskanju po internetu otroci lahko naletijo na neprimerne vsebine. Problematiche pri tem so na primer platforme, kot je *YouTube*, na kateri se vedno znova dogaja, da so sicer neškodljivim otroškim risankam dodane moteče vsebine.

Ali lahko otroke zaščitimo pred neprimerno vsebino?

Ne glede na to, katere filtre ali aplikacije za zaščito otrok uporabimo, vedno obstaja tveganje, da otroci pridejo v stik z vsebinami, ki zanje starostno in razvojno niso primerne. Zato je pomembno, da pri uporabi naprav z zasloni otroci niso prepuščeni samim sebi in da imajo vzpostavljeno zaupanje s svojimi starši. Previdno tudi pri funkciji samodejnega predvajanja na *YouTube*: po koncu enega video posnetka se samodejno začne predvajati nov video posnetek, ki za otroke morda ni primeren.

Kaj storiti, če je otroka strah?

Otroci potrebujejo podporo pri spopadanju s strahom. V kakšni obliki jim jo ponudimo, je odvisno od vsakega posameznega otroka. Obstaja več poti, od tolaženja in držanja v naročju pa do psihoterapije. Sodelovanje s starši je v primeru strahov, ki se sprožijo pri uporabi naprav z zasloni, vsekakor zelo priporočljivo.

KAJ BI MORALI OTROCI VEDETI?

Če na zaslonu vidiš nekaj takega, kar te prestraši, izklopi napravo ali zaslon ali pa se obrni proč. Pogovori se s svojimi starši ali drugimi odraslimi o tem, nikakor pa tega ne kaži še drugim otrokom!

Aktivnost 3: Premagaj strah!

Potrebni pripomočki: material za ustvarjanje (barve, lepilo, tulci od papirnatih brisač, karton itd.).

Cilji

- Otroci se seznanijo z načini za soočanje s strahovi.
- Otroci spoznajo, kako se lahko varujejo pred strašljivimi vsebinami.
- Otroci prepoznajo čustvo strahu in spoznajo strategije za spoprijemanje s strahom.
- Otroci so seznanjeni, na koga se lahko obrnejo po pomoč.

Potek

Korak 1:

Vzgojiteljice in vzgojitelji se z otroki pogovarjate o tem, da so v filmih, video posnetkih ali igrah pogosto prisotne stvari, ki so otrokom strašljive. Otrokom razložite, da so taki občutki čisto običajni in da ste tudi sami imeli take izkušnje. Opogumite otroke in jim **pokažite, kako se lahko odzovejo na strašljive vsebine:**

- ugasnejo napravo, kliknejo stran, zaprejo program,
- strah, ki ga čutijo, sprostijo z glasom, vreščanjem, gibanjem telesa,
- o videnem se pogovorijo z odraslimi,
- začnejo delati nekaj lepega, začnejo misliti na nekaj lepega.

Korak 2:

Vsi otroci naj sedijo v krogu, vsak naj si izbere eno plišasto igračo. Vprašanje vzgojiteljice ali vzgojitelja: »Česa si se ustrašil na telefonu, televiziji ali pri video igri?« Ko je otrok pripravljen, da pove svojo izkušnjo, položi igračo v sredino kroga in s tem dobi besedo.

Vzgojiteljice in vzgojitelji spodbudite otroke, da z glasom in gibanjem izrazijo svoj odziv na ta strah.

Nato vprašajte: »Kdo ima kakšno idejo, kaj lahko naredimo, ko zagledamo nekaj groznega?« Otrok, ki želi odgovoriti, dvigne roko in razloži, kaj je naredil, da ga ni bilo več strah. Vzgojiteljica ali vzgojitelj pohvali otroka z besedami: »To si se pa zelo dobro spomnil/naredil!«

Korak 3:

Na koncu se pogovorite o tem, katere možnosti še imajo otroci, da se soočijo z grozljivimi vsebinami, in na koga se lahko obrnejo. Otroci iz tulcev od papirnatih brisač izdelajo vesele figure, ki jim bodo v strašljivih situacijah dale pogum in jih spomnile na to, kaj lahko storijo proti strahu. Te figure lahko nato razstavite.

ZGodbica: TRIJE PRIJATELJI

»Nadležna okna«

otroci.safe.si/zgodbice-trije-prijatelji

TEMA 4: KAJ SME NEKDO VEDETI O MENI?

Otroci še ne znajo resnično oceniti, kaj pomeni, če se osebne informacije in tudi njihove fotografije delijo na spletu. Večinoma še nimajo sposobnosti za presojanje in odločanje, zaradi česar to odgovornost v idealnem primeru prevzamejo starši. Pomembno je, da vzgojiteljice in vzgojitelji ne samo ob posebnih dogodkih (na primer ob obisku zunanjih strokovnjakov ali politikov) pridobijo **pisno dovoljenje staršev**, preden objavijo fotografije ali druge osebne podatke otrok. Popolnoma neodvisno od tega je treba paziti tudi na to, da se objavijo samo tiste informacije, ki otrokom tudi v njihovem kasnejšem življenju ne bodo škodovala.

Javno ali zasebno?

Predvsem za **majhne otroke sta izraza »javno« in »zasebno« preveč abstraktna**. Otroci ne vedo, kaj pomenita. Zato je v veliko pomoč, če ju otrokom ponazorimo s konkretnimi primeri: To lahko vidijo vsi prijatelji dedka in babice tudi iz druge države! – To je tako, kot da bi bilo tvoje ime napisano na vhodnih vratih našega vrtca. – Kot bi tudi vsi neznanci na ulici vedeli to o tebi.

Česa ne smemo deliti z drugimi?

Otrokom je treba vedno znova razložiti, da neznancem ne smejo povedati vsega, saj nikoli ne moremo vedeti, ali imajo slabe namene. To velja tudi za stvari, o katerih se pogovarjajo po mobilnem telefonu ali tabličnem računalniku. Zato je pomembno, da otroci ne posredujejo **nobenhil zaupnih podatkov** o svojem kraju bivanja, lastnini, družinskih članih in podobno, **ne da bi se predhodno posvetovali s svojimi starši**.

Hkrati je tudi pomembno, da otroci vedo, v katerih primerih je kljub temu smiselno deliti zasebne podatke. Tako načeloma sicer ni v redu, da ljudem povedo, kje živijo ali kakšna je mamina telefonska številka, v primeru, da se otrok izgubi, pa je lahko v zelo veliko pomoč, če te informacije deli z ustreznimi ljudmi (policisti, prodajalke ...).

KAJ BI MORALI OTROCI VEDETI?

Vedno dobro razmisli, komu kaj poveš – na žalost niso vsi ljudje dobri. Če si v dvomu, vprašaj svoje starše ali druge odrasle osebe, ki jim zaupaš.

Aktivnost 4: Povem ti nekaj o sebi!

Potrebni pripomočki: delovni list za izrezovanje »Povem ti nekaj o sebi« (str. 30).

Cilji

- Otroke seznanimo z izrazom zasebno.
- Otroci spoznajo, kaj so osebni podatki in zakaj jih ne smejo povedati drugim.
- Otroci si razvijajo občutek za »javno« in »zasebno« ob konkretnih primerih.

Potek

Korak 1:

Vzgojiteljica ali vzgojitelj poveča delovni list in izreže kartice.

Za igro v naslednjih dneh lahko pripravi tudi delovne liste za otroke, tako da ima na koncu vsak otrok svoj komplet kartic ali pa en komplet plastificira in je le ta namenjen za nadaljnjo igro v kotičku za namizne igre.

Otroci se skupaj z vzgojiteljicami in vzgojitelji pogovorijo o tem, kaj vidijo na karticah.

Korak 2:

Sledi skupinski pogovor ob vsaki kartici posebej o tem, kdo sme vedeti to, kar je na njej predstavljeno.

Otroci kartice razporedijo v skupine »moji starši«, »moji prijatelji«, »znanci mojih staršev«, »ljudje na ulici« in »nihče«.

Primeri: fotografijo mojih čevljev smejo videti tudi ljudje na ulici, geslo smejo vedeti tudi moji starši, za moje najljubše jedi smejo vedeti moji prijatelji in prijateljice.

Korak 3:

Na koncu ali pa že kar med korakom 2 se izkaže, katere podatke bolj varujemo kot druge. Zakaj je to tako? Pogovorite se o tem, kakšne so lahko posledice deljenja določenih podatkov.

NAPOTEK: Rezultat je lahko pri vsakem otroku videti drugačen. Pomembno je, da otroci postopoma razumejo, kakšne učinke ima lahko javno objavljanje teh informacij.

ZGODBICA: TRIJE PRIJATELJI

»Kaj lahko ljudje vedo o meni?«
otroci.safe.si/zgodbice-trije-prijatelji

TEMA 5: PRIJATELJSTVO IN SKRIVNOST

Otroci morajo najprej ugotoviti, kdo jim pomeni več in kdo manj. Normalno je, da se prijateljstva v tej starosti priložnostno spreminjajo. Poleg tega otroci izraz »prijateljstvo« pogosto uporabljajo tudi kot izraz za svoje trenutno razpoloženje: »Ti nisi več moj prijatelj, ker si mi vzel traktor!« Pomembno je, da se otroci zaradi kratkotrajnih zavrnitev ne vznemirjajo preveč in da se naučijo ohranjati prava prijateljstva. Kar se naučijo v dobro nadzorovanem okolju skupine v vrtcu, bo pomembno tudi pri njihovi kasnejši uporabi digitalnega okolja.

Omejitev ali izključitev

Tudi otroci so si včasih medsebojno nesimpatični in do teh občutkov imajo pravico. Pomembno vprašanje pa je, **kako se otroci spoprimejo z nenaklonjenostjo**. Ali kljub temu najdejo primeren način shajanja drug z drugim ali pa nekoga resnično izključijo? Otroci se morajo postopoma naučiti, da skupno sožitje postavijo pred individualno nenaklonjenost.

Prijatelji in prijateljice imajo skrivnosti

Prijatelji in prijateljice si med seboj radi delijo skrivnosti. Za otroke je lahko pravi izziv, kako se s tem pravilno spopasti. Skrivnosti je pogosto težko ohraniti zase. Velik izziv pa je tudi, kako prepoznati, katerih skrivnosti ni dobro obdržati zase, da se na primer prepreči grozeča nevarnost. **Skrivnosti lahko pomenijo velik pritisk na otroke!**

KAJ BI MORALI OTROCI VEDETI?

Nič ni narobe s tem, če ti niso všeč čisto vsi otroci. Saj ni nujno, da se z njimi igraš, vendar pa bodi do njih spoštljiv in prijazen!

Ali si ti in tvoji prijatelji ali prijateljice radi delite skrivnosti? To je vaša pravica. Če pa ti te skrivnosti sprožijo nenavaden občutek ali ti vzbudijo strah, se moraš o tem kljub vsemu pogovoriti z odraslo osebo! Dobre skrivnosti ti dajo dober občutek, ne pa slabega.

Aktivnost 5: To povem naprej!

Potrebni pripomočki: papir, svinčniki.

Cilji

- Otroci se seznanijo s primeri dobrih in slabih skrivnosti.
- Otroke navajamo, da prepoznajo razliko, katere skrivnosti je treba obdržati zase in katerih ne.
- Otroke seznanimo s strategijami, kaj je treba storiti, kadar se soočimo s slabimi skrivnostmi.

Potek

Korak 1:

Otroci sedijo v krogu in se skupaj pogovarjajo:

- Kaj je skrivnost?
- Kako se počutiš, če imaš skrivnost?
- Se sme skrivnost povedati na glas (pojasnimo besedo »izdati skrivnost«)?
- Kdaj moramo skrivnost povedati (zaupati) nekemu odraslemu?

Korak 2:

Vzgojiteljice in vzgojitelji izmenično berite primere dobrih in slabih skrivnosti. Otroci naj vsak primer ocenijo: če se jim zdi skrivnost dobra, se postavijo na levo, če se jim zdi skrivnost slaba, se postavijo na desno. So si otroci enotni?

→ DOBRE SKRIVNOSTI	→ SLABE SKRIVNOSTI
Nimam samo enega, ampak imam dva najboljša prijatelja ali prijateljici.	Moj najboljši prijatelj se je na igrišču do krvi popraskal, ker je plezal na igralo, kamor ne smemo plezati. Vendar pa ne želi, da vzgojiteljica oziroma vzgojitelj v vrtcu to ve.
Mama moje najboljše prijateljice bo dobila otroka.	Moja prijateljica je drugi deklici, ki zdaj joka, ukradla njeno najljubšo igračo.
Oba imava rada kivijev okus sladoleda, ki je vsem drugim zanič.	Moj prijatelj mi je povedal, da ponoči ne more spati, ker se mu sanja o volkodlaku, ki ga je videl v televizijski reklami med risanko. Ne upa si povedati staršem, ker se boji, da ne bo več smel gledati televizije.
Vem, kako se pride na naslednjo stopnjo igre na računalniku.	Gledal sem grozljivko s starejšim bratom, pa mamica in očka ne dovolita, da bi jo gledala.
V garderobi imam danes nove škornje, ki mi jih je kupila mamica.	Moja teta me je slikala in ta slika mi ni niti najmanj všeč. To sliko je poslala svojemu fantu in mi rekla, da tega ne smem povedati mami.

Korak 3:

Na koncu ali pa že med drugim korakom se izkaže, zakaj so nekatere skrivnosti dobre, druge pa slabe. Dobre skrivnosti nas zabavajo, širijo dobro voljo in nas privedejo do nasmeha. Slabe skrivnosti nas prestrašijo, v nas vzbudijo nemir in nam dajejo slab občutek. Če je nekdo v težavah, je treba povedati odraslim – to ni toženje in tako se prijatelju pomaga iz težav s tem, ko so odrasli obveščeni. Kazen, ki jo bo prijatelj morda dobil, je neprijetna, ampak če ne poveš, je lahko nevarno (primer poškodb, hudega strahu po gledanju grozljivke) in neprijetnosti, posledice, ki bodo prijatelja doletele, bodo trajale še dlje časa (npr. naslednjič si lahko kaj zlomi, lahko ga doletijo nočne more in ne bo mogel spati, če bo gledal zanj neprimerne stvari).

LISTOVNIK: Otroci narišejo svojo dobro skrivnost, za katero smejo vedeti samo oni sami in vzgojiteljice oziroma vzgojitelji. Če želijo, jo lahko zaupajo vzgojiteljici ali vzgojitelju tiho na uho. Če želijo, da to vidijo starši, narisano lahko vložijo v listovnik.

ZGODBICA: TRIJE PRIJATELJI

»Dobri prijatelji za vedno«
otroci.safe.si/zgodbice-trije-prijatelji

TEMA 6: MOJA ČUSTVA

Strah, žalost, jeza, bolečina ali pretirano navdušenje – **otrokom je včasih težko poimenovati in razvrstiti svoja raznolika čustva**. Ključno pomoč, usmeritev in zgled jim nudi vedenje odraslih, s katerimi imajo vzpostavljen odnos (starši, stari starši, vzgojitelji ipd.). Pomembna za oblikovanje socialne inteligence in zavestnega ravnanja s čustvi je odprta kultura pogovora v družini in vrtcu, ki pogovor o čustvih ne le dopušča, temveč ga tudi spodbuja.

Izostritev »notranjega kompasa«

Otroci znajo že od rojstva razlikovati med »prijetnim« in »neprijetnim«. Ta »notranji kompas« pa lahko sčasoma postane razdražen in nezanesljiv, če morajo otroci vedno znova prestopati svoje lastne meje, da bi bili »pridni«: prenašati neprijetne poljubčke tete Mici, se vedno ljubko smehljati na družinskih fotografijah, sedeti v naročju starega strica Erika, prijazno pozdraviti strašanskega hišnika in podobno. **Pomembno je, da odrasli sprejmejo čustva otrok in jih ne silijo k temu, da bi jih zatajili ali prikriili.**

Spoprijemanje s strahom

Video igre, filmi ali video posnetki lahko pri otrocih sprožijo strahove, s katerimi se ne znajo spoprijeti. Otroci se še le postopoma učijo razlikovati med fikcijo in resničnostjo. Zato je **pomembno, da strahove obravnavamo kreativno (lahko tudi s pomočjo naprav z zasloni) in da se o tem večkrat pogovarjamo.**

Spoprijemanje s frustracijami

Iskanje ustvarjalnih oblik spoprijemanja s frustrirajočimi situacijami je zelo pomembna zmožnost, ki jo otroci razvijejo že v zelo zgodnji starosti. Če jim to ne uspe, je posledica lahko nadomestna zadovoljitev s televizijo ter kasneje z drogami ali alkoholom. Če je otrok frustriran, je zelo **pomembno, da mu pomagamo najti zaposlitev, ki poskrbi za veselje in zadovoljstvo.**

Spoprijemanje z jezo

Nakopičena jeza je eden od glavnih razlogov za spletno nasilje med mladostniki. Boljše kot so strategije, ki jih otroci razvijejo za spoprijemanje s svojo jezo, manjše je tveganje, da bodo nekoč kasneje postali povzročitelji ali žrtve.

KAJ BI MORALI OTROCI VEDETI?

Kar čutiš v sebi, je pomembno in pravilno. Temu lahko verjameš. Ko odkriješ kaj nenavadnega ali neprijetnega, potem to povej! Ne pusti, da kar tako mine.

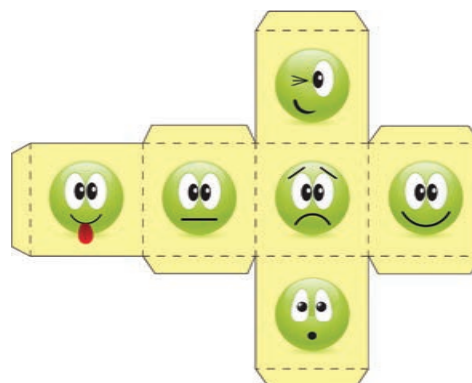
Aktivnost 6: Katero čustvo je to?

Potrebni pripomočki: delovni list »Kocka čustev« (str. 31), škarje, lepilo.

Cilji

- ➔ Otroci se seznanijo z različnimi čustvi in se jih navajajo poimenovati.
- ➔ Otroci razvijajo strategije za ravnanje z negativnimi čustvi.

Potek

Korak 1:

Otroci s pomočjo vzgojiteljic in vzgojiteljev izdelajo eno kocko čustev iz (povečanega) delovnega lista in se pogovorijo o tem, katera čustva prepoznajo na kocki – lahko jih tudi uprizorijo z grimasami. Ali se otroci kdaj pa kdaj počutijo tako kot smeška na kocki?

Korak 2:

Otrokom ponazorite oz. obrazložite različne primere. Ob posameznem primeru otroci, ki želijo povedati, katerega smeška bi za ta primer izbrali, dvignejo roko, odrasli vsakega posebej pokliče po imenu in poklicani otrok obrne kocko pred seboj z ustreznim smeškom navzgor. Naslednji poimenovani otrok kocko obrne ali potrdi, da tudi sam izbira isto čustvo – smeška. Otroci naj utemeljijo, zakaj so se tako odločili. Pomembno: **ni nobenega »pravilnega« ali »napačnega« odgovora** – prizore je vsekakor mogoče oceniti drugače. Pri tem gre predvsem za to, da otrok čustvo prepozna in zna pravilno izbrati tistega smeška, za katerega meni, da odraža tisto, kar sam občuti.

Otrok ...

- pogreša svojo starejšo sestro, ki je ni doma, ker je šla s šolo za pet dni na tabor;
- je razbil svojo najljubšo skodelico;
- dobi dolgo pričakovani obisk babice in dedka;
- si sme danes ogledati najljubšo risanko;
- mora k zdravniku in dobi injekcijo;
- je dober v svoji novi najljubši video igri;
- je v svoji video igri nenehno poražen in nikakor ne more priti na naslednjo stopnjo;
- vidi, da je en otrok nesramen do drugega;
- je videl grozljiv video na *YouTube*;
- se želi pošaliti s svojo mamo;
- pove nekaj, kar ni res (se žlaže, da ni razbil vaze);
- se noče slikati za družinsko fotografijo.

Korak 3:

Na koncu otroci pripovedujejo o svojih čustvih. Katera čustva poznajo sami? Kaj storijo, kadar se tako počutijo? Ali poznajo druge možnosti?

Korak 4:

Igralno kocko uporabimo za igro v nadaljnjih dneh: otrok jo vrže in pove, ali se je danes/včeraj počutil tako, kot je narisano, opredeljeno s simbolom smeška, lahko pove, kaj se mu je zgodilo, da se tako počuti.

LISTOVNIK: Otroci narišejo, kako se v tistem delu dneva počutijo (smeška), lahko narišejo tudi pretekli dogodek, ko so se počutili slabo, in enega, ko so se počutili zelo dobro.

ZGODBICA: TRIJE PRIJATELJI

»Ne vem natančno«
otroci.safe.si/zgodbice-trije-prijatelji

TEMA 7: SPOPRIJEMANJE S PRITISKOM SKUPINE

Sposobnost, da drugim ne slediš za vsako ceno pri vseh dejanjih in da si včasih nekoliko drugačen ter znaš to izraziti in zdržati, je pomembna zmožnost, ki omogoča, da se zoperstaviš spletnemu nasilju. **Otroci, ki so samozavestni** in znajo postaviti mejo, **se bistveno laže in pogosteje postavijo zase** in tudi ukrepajo, ko vidijo, da so drugi zašli v težave.

Reči »ne«

Za nekatere otroke je **pravi izziv postaviti mejo nekaterim prijateljicam in prijateljem**, kadar ti hočejo od njih nekaj, česar sami nočejo. Znati reči »ne« brez strahu pred tem, da te drugi ne bi več marali, je zelo pomembna sposobnost. Otroci se morajo naučiti, da to smejo storiti in tudi zdržati, če so njihove prijateljice in prijatelji potem nekaj časa nejevoljni ali užaljeni. Pomemben pogoj, ki jim to omogoča, je dober in stabilen odnos z odraslimi. Tudi pri odnosu do odraslih je zmožnost postavljanja meja potrebna. Na primer takrat, ko fotografirate otroka, čeprav on tega ne želi. Pomembno je, da lahko odrasli »ne« otroka sprejmejo in ga ne ignorirajo, čeprav je včasih to težko.

Spoprijemanje s pritiskom skupine

Znati se izogniti pritisku skupine in ne delati nečesa samo zato, ker »vsil drugi« to delajo, je ravno tako pomembno za uspešno spopadanje s težkimi situacijami na spletu v prihodnosti. Samozavestnim otrokom je laže brisati grozljiva verižna pisma in ne objavljati svojih potencialno škodljivih fotografij. **Če otroci sami vedo, kaj hočejo in kje so njihove meje, tudi drugi ne morejo nanje izvajati pritiska.**

KAJ BI MORALI OTROCI VEDETI?

Ni treba, da vedno narediš vse, kar od tebe želijo drugi. Lahko si dovoliš, da včasih kaj narediš tudi drugače ali čisto sam/-a. Tudi ti imaš svoje prijatelje in prijateljice še naprej rad/-a, čeprav si kdaj za kratek čas morda razočaran/-a!

Aktivnost 7: Reči NE!

Potrebni pripomočki: papir, tekoča barva (lahko več različnih), prozorne vložne mape (srajčice za v fascikel), semafor ali znak STOP.

Cilji

- ➔ Otroci se navajajo prepoznavati, kdaj želijo reči »Ne!«.
- ➔ Otroci se seznanijo s pravico, da rečejo »Ne!«, in s strategijami, kaj naj storijo, če drugi tega ne upošteva/-jo.

Potek

Korak 1:

Otroke motivirajte s pomočjo izdelanega semaforja ali znaka STOP. Vprašajte, ali zna kdo povedati, kaj pomeni rdeča luč oz. znak stop. Kaj se v prometu zgodi, če tega ne upoštevamo? Kaj »ne« ali če ti nekdo reče »stop« z iztegnjeno roko pravzaprav pomeni? Kdaj smemo reči »ne«? Kdaj je to celo pomembno in moramo reči »stop«? Zakaj je treba »ne« jemati skrajno resno? V katerih primerih pa nam prepovedi »ne« ni treba upoštevati (lahko jo ali pa ne)?

Korak 2:

Otroci naredijo krog in počepnejo. Sami sebi tiho govorijo: »Ne, ne, ne, ne...« in ob tem bobnajo z rokami po tleh. Na znak vsi otroci poskočijo in zakličejo bodisi »da« bodisi »ne« (kar kdo želi). Nato vzgojiteljica ali vzgojitelj navede enega od spodaj navedenih primerov, o katerem otroci čepe v krogu premišlujejo. Na znak »zdaj« znova poskočijo in rečejo bodisi »da« bodisi »ne«, odvisno od tega, kako se odločijo.

Primeri:

- Teta, ki je ne maraš, ti želi dati poljubček.
- Starejši brat ti hoče pokazati sliko zombija, ti pa veš, da te bo potem strah. Reče ti, da si navadna reva, če si ne upaš pogledati.
- Prijateljica želi, da rečeš Maji (*izberemo ime otroka, ki ga ni v skupini*) »bajsa debelajsa«.
- Mama te želi slikati, ti pa nočeš, ker se pravkar igraš (ali: si umazan od blata!).
- Očka te pokliče, da se boste vsi v družini fotografirali.
- Nočeš se igrati skrivalnic.

Korak 3:

V refleksiji sledi pogovor o tem, zakaj se na nekatere primere odgovori z »ne« in na druge z »da«. Kako lahko rečemo »ne«, tudi če je to težko? Ali s tem kaj izgubimo ali pridobimo? Če nas drugi ne upošteva, poiščemo pomoč prijatelja (skupaj smo močnejši), morda bo znal prijatelj bolj odločno reči: »Ne!« Če tudi to ne uspe, poiščemo pomoč odraslega.

LISTOVNIK: V likovnem kotičku otroci naredijo nekaj pack s tekočo barvo na polovico risalnega lista, ga prepognejo in vstavijo v prozorno vložno mapo. Vsak otrok zakriči »ne« in potolče z dlanjo ali s pestjo po mapi. Kakšne različne oblike lahko prevzame »Ne!«? Ko za tisti dan končajo z dejavnostjo, otroci med seboj primerjajo svoje umetnine (lahko uporabimo tehniko aktivnega učenja: obhod razstavnega prostora).

IDEJA ZA NAPREJ: izberite katero izmed socialnih iger za krepitev otrokove samopodobe.

ZGODBICA: TRIJE PRIJATELJI

»Dobro je sodelovati«
otroci.safe.si/zgodbice-trije-prijatelji

TEMA 8: AVTORSKE PRAVICE

Vsak avtor ima avtorske pravice nad svojim delom – moralne avtorske pravice in materialne avtorske pravice (te lahko prenese na nekoga drugega, npr. založnika).¹ Nosilec avtorskih pravic odloča, kako se lahko njegovo delo uporablja. Pri delu v vrtcu moramo upoštevati avtorske pravice in ne smemo prosto uporabljati (npr. kopirati ali tiskati) avtorskih del brez dovoljenja nosilca avtorskih pravic, razen za dela, za katera je avtor dal izrecno dovoljenje (na primer dela označena z licenco Creative Commons), ali če ima vrtec dogovor z organizacijo, ki zastopa pravice avtorjev (SAZOR).

Dela otrok

Tudi slike in ostala dela, ki jih otroci ustvarijo v vrtcu, so predmet avtorskih pravic. Zato je zelo pomembno, da se otroci zavedajo, da se lahko sami odločajo, kaj se z njihovimi deli zgodi: ali lahko sliko obesimo v garderobo, ali sme drug otrok nadaljevati delo na sliki? Otroci se morajo naučiti, da imajo kot avtorji svojih del določene **pravice**. Ravno tako imajo do drugih avtorjev in avtoric tudi **obveznosti**: ne smejo uporabljati njihovih del, ne da bi jih o tem prej vprašali.

¹ Avtorske pravice opredeljuje Zakon o avtorski in sorodnih pravicah.

Javne predstavitve del otrok

Če je otrok avtor slike, potem ga moramo **vprašati, ali se strinja**, da njegove slike razstavimo npr. na stenah v garderobi ali na hodniku. Posebno pozornost pa moramo nameniti slikam, ki jih otroci podpišejo. Z vidika varovanja osebnih podatkov **slika, ki jo otrok podpiše**, že lahko predstavlja **osebni podatek** (npr. Nejc iz skupine Mehurčki). Pred razstavo (najbolj smiselno ob vpisu v vrtec) je treba pridobiti **soglasje oz. privolitev staršev**, da se otrokova dela lahko javno razstavijo in da se tudi lahko zapiše otrokovo ime.

Fotografije, ki prikazujejo ljudi

Vedno je treba upoštevati **tako pravice fotografa oziroma fotografirane kot tudi pravice fotografiranih oseb** (glej Tema 9: Pravica do lastne podobe). Vnaprej je treba razjasniti, za kaj se bodo slike uporabljale, na kakšen način se bodo posredovale staršem in kdo vse in na kakšen način bo imel dostop do njih. Smiselno je, da vrtec že ob vpisu otroka pridobi soglasje staršev glede fotografiranja otrok in objavljanja ter deljenja slik z drugimi starši. Če starši soglasja ne podajo, potem otroka ne smemo fotografirati ali njegovih fotografij deliti oz. javno objavljati (npr. na spletni strani) ali razstavljati (npr. na hodniku vrtca) oz. moramo obraz otroka ustrezno zakriti ali zamegliti. Pri tem priporočamo pazljivo ravnanje, da ne pride do nehotenega razlikovanja otroka, ker starši uveljavljajo to pravico (npr. z besedami: Ti se pa ne smeš fotografirati, zato se umakni stran.).

KAJ BI MORALI OTROCI VEDETI?

Sam/-a smeš določiti, kaj se zgodi s tvojimi deli. Prav tako smejo tudi drugi ljudje sami določiti, kaj se lahko stori z njihovimi slikami in ostalimi njihovimi stvaritvami. Zato moraš torej vedno vprašati, ko želiš uporabiti vsebino, ki je last nekoga drugega – ravno tako, kot morajo drugi vprašati tebe.

Aktivnost 8: To je moje delo!

Potrebni pripomočki: delovni list »To je moje delo!« (plastificiran kot pripomoček vzgojitelja) (str. 32).

Cilji

- Otroci se seznanijo z izrazom »avtorska pravica«.
- Otroci spoznava lastne pravice in pravice drugih (avtorjev/avtoric).

Potek

Korak 1:

Vsi otroci sedijo v krogu in si skupaj ogledujejo risbe, ki so jih sami narisali. Vsaka od njih je umetniško delo. Na vsaki sliki je običajno nekje napisano, kdo jo je narisal. Oseba, ki risbo nariše, lahko tudi določi, kaj se bo z njo zgodilo. Se lahko tvoja risba obesi v garderobi? Kdo to dovoli, kdo odloči? Sme drug otrok risati na tvojo risbo? Sme otrok drugemu otroku podariti svojo risbo za domov? Se sme risba fotografirati?

Korak 2:

Otroci naj uredijo razrezan in plastificiran delovni list v tridelno slikovno zgodbo. Na sliki 1 se vidi, kako otrok A nariše risbico in jo odloži v predal. Na sliki 2 se vidi, kako otrok B vpraša otroka A, ali sme imeti risbico. Na sliki 3 se vidi, kako otrok B podari risbo otroka A svoji mami.

Korak 3:

Kako bi še lahko bila videti slika 2, da bi še bilo v redu, da otrok B sliko otroka A podari naprej? Otroci narišejo svoj osebni predlog rešitve na prazen list papirja. Predloge otrok lahko tudi zapišemo (morda bo kdo predlagal, da otrok, ki si želi podariti prijateljevo risbo svoji mami, naslednji dan tega otroka vpraša, ali on to dovoli).

LISTOVNIK: Otroci vložijo narisane ali zapisane predloge v svoj listovnik.

NADALJNJE DELO: S plastificiranimi slikami se igrajo, jih zlagajo v pravilnem zaporedju v bralnem kotičku. Opisujejo posamezne slike in se ob njih pogovarjajo.

TEMA 9: PRAVICA DO LASTNE PODOBE

Vsak človek ima že od rojstva pravice. Mednje sodijo poleg splošnih človekovih pravic in otrokovih pravic tudi tako imenovane **osebnostne pravice**. Dostojanstvo vsakega človeka ščitijo tako, da ga varujejo pred poseganjem v osebnost, svobodo in zasebnost s strani drugih oseb.

Osrednja osebnostna pravica je tako imenovana »**pravica do lastne podobe**«, ki seveda velja tudi za otroke.

Starši morajo podpisati privolitev, s katero dovoljujejo, da se njihove otroke v vrtcu fotografira ali posname in fotografije ali video posnetke objavi na primer na spletni strani vrtca, deli prek sistema za obveščanje itd. Vendar pa je tudi v zasebnem okviru pomembno, da odrasli resno jemljejo pravice otrok in skrbno premislijo, katere fotografije objavijo v *Viber* skupinah ali na družabnih omrežjih. »Prisrčne« ali »smešne« fotografije otrok lahko za otroke na slikah v mladostniških letih postanejo resna težava.

V Sloveniji ima vsak pravico do lastne podobe. To pomeni, da lahko vsak sam odloča, ali dovoli, da ga nekdo fotografira ali ne. Edina omejitev je ta: če ste na sliki le kot »dodatek«, potem te pravice nimate. Na primer, če stojite ob Blejskem jezeru, lahko turisti fotografirajo jezero, kljub temu da ste vidni na obali ali na robu slike. Prav tako imajo pravico, da to fotografijo tudi objavijo. Vsakdo

ima tudi pravico, da določi, ali in katere njegove fotografije bodo objavljene. To je ena izmed tako imenovanih osebnostnih pravic. Nekateri ljudje, na primer znane osebnosti, kot so igralci, politiki, športniki in glasbeniki, imajo omejeno pravico do zasebnosti. Njihove fotografije pojavljanja v javnosti se lahko objavljajo. Sicer lahko posameznik objavi zgolj fotografije, ki jih je sam ustvaril. Treba je namreč upoštevati tudi avtorske pravice fotografa, ki je naredil fotografijo.

Kaj so škodljive slike?

Škodljive slike so v nasprotju s »pravico do lastne podobe«, **nasprotujejo interesom slikane osebe** in se jih ne sme javno objaviti. Kaj natančno to pomeni, je odvisno od konkretnega primera. Brez dvoma so škodljive gole fotografije ali fotografije, ki otroka predstavljajo negativno (na primer en otrok udari drugega).

KAJ BI MORALI OTROCI VEDETI?

Upoštevaj, da ne smeš vsake fotografije, ki jo posnameš, pokazati drugim ali je posredovati naprej. Če slika osebe ne predstavlja v najboljši luči ali če je na njej (skoraj) gola ali če bi se kdor koli iz slike lahko norčeval, moraš sliko izbrisati in je ne smeš poslati naprej. To velja seveda tudi zate: tudi iz tebe se ne sme nihče norčevati!

Spletne povezave

www.ip-rs.si – Informacijski pooblaščenec: informacije o varstvu osebnih podatkov in ukrepanje v primeru kršitev varovanja osebnih podatkov.

www.safe.si/sredisce-za-pomoc – Safe.si središče za pomoč: nasveti za reševanje različnih težav na družabnih omrežjih.

www.e-tom.si – Tom telefon: telefon za otroke in mladostnike – pomoč prek telefona in spletne klepetalnice.

Aktivnost 9: Tega se ne sme storiti z mojo sliko!

Potrebni pripomočki: različne fotografije ali tiste z delovnega lista »To se (ne) sme storiti z mojo sliko!« (str. 33).

Cilji

- ➔ Otroci se seznanijo s »pravico do lastne podobe«.
- ➔ Otroci vedo, kaj se sme početi s fotografijami.
- ➔ Otroci vedo, na kaj je treba paziti pri objavljanju in deljenju fotografij.

Potek

Korak 1:

Otroci sedijo v krogu z vzgojiteljico ali vzgojiteljem in si skupaj ogledujejo različne fotografije (povečane z delovnega lista). Opisujejo, kaj vidijo na fotografijah.

Korak 2:

Otroci se pogovarjajo, kaj se sme početi s fotografijami in česa ne. Skupaj ugotovimo, katero dejanje je najprimernejše.

	ALI LAHKO ...	NAPOTEK
Slika 1	... tvoja babica to fotografijo objavi na Facebooku ali Instagramu?	Da, lahko, ker na fotografiji niso prikazane osebe.
Slika 2	... mama enega otroka pošlje fotografijo mami drugega otroka?	Raje ne, ker sta otroka slikana v bazenu in sta v kopalkah, skoraj gola.
Slika 3	... mama tega otroka pošlje to fotografijo preko <i>Vibra</i> svojim prijateljem?	Ne, ker je otrok gol.
Slika 4	... na fotografijo narišemo srčke in nato fotografijo obesimo pred šolo?	Da, saj otroci niso prepoznavni.
Slika 5	... otrokova babica to fotografijo uporabi kot sliko svojega profila na Facebooku?	Ne, ker na sliki ni ona, temveč njena vnuka.
Slika 6	... otrokov očka to fotografijo s šaljivimi komentarji pošlje svojim prijateljem?	Ne, ker bi bila s tem kršena »pravica do lastne podobe«.
Slika 7	... mama enega otroka pošlje to fotografijo mami drugega otroka?	Da, če se vsi otroci strinjajo s tem.
Slika 8	... mama na Instagramu objavi to fotografijo s počitnic?	Da, ker se ne vidijo osebe na sliki.

Korak 3:

Otroci naj pritrdijo vse tiste fotografije, ki se smejo pokazati, na magnetno tablo ali pano. Vse ostale fotografije pa naj skrijejo v škatlo.

NASVET: Ta mini razstava naj bo postavljena na vidno mesto, tako da bodo otroci lahko tudi kasneje še razmišljali o tem, katere fotografije želijo pokazati in katere raje želijo skriti.

ZGODBICA: TRIJE PRIJATELJI

»Neumne slike«

»To vendar ni babica!«

otroci.safe.si/zgodbice-trije-prijatelji

TEMA 10: PREKOMERNA RABA DIGITALNIH NAPRAV

Številni malčki nabirajo svoje prve izkušnje z mobilnimi telefoni, tablicami in računalniki že pred vstopom v vrtec. Večinoma se od svojih starejših bratov in sester ali od staršev naučijo predvsem eno: mobilni telefon ali tablični računalnik nudi alternativo dolgčasu. Otroci se pogosto ukvarjajo z digitalnimi napravami predvsem takrat, ko želi očka opraviti pomemben klic ali ko mama potrebuje nekaj časa zase.

Prekomerna raba – kaj je to?

O prekomerni rabi govorimo v primeru, ko otroci naprave uporabljajo zelo izdatno, tako časovno kot tudi po vsebini.

Pozor: prekomerne rabe ne gre samodejno enačiti z zasvojenostjo. Otroke lahko za določen čas digitalne naprave popolnoma priklenejo nase, vendar pa se potem lahko znova in brez težav posvetijo tudi drugim stvarem. Kolikšen obseg je nevaren in kdaj lahko pride do zasvojenosti, je od otroka do otroka različno. Pomembno je, da starši poskrbijo, da ima otrok na voljo dovolj alternativnih možnosti za premagovanje dolgčasa.

Podpora otrokom

Predstaviti alternative. Otroci potrebujejo ideje, kako se lahko sami zabavajo, ne da bi za to potrebovali digitalne naprave. Splošen poziv »počni nekaj drugega« ne zadošča.

Prepoznati meje. Otroci se morajo postopoma učiti presojanja svojih lastnih občutkov v zvezi z digitalnimi napravami. Kdaj začutijo, da preveč uporabljajo digitalne naprave? Kako lahko to odkrijejo? Kako lahko pravočasno prenehajo?

KAJ BI MORALI OTROCI VEDETI?

Igranje video iger in gledanje video posnetkov je zabavno. Vendar pa vsakdo pride do točke, ko je tega preveč! Ugotovi sam/-a pri sebi, kdaj imaš dovolj in kaj lahko počneš namesto tega. Premisli, kaj rad/-a počneš čisto brez mobilnega telefona, tablice ali televizije. Zagotovo se boš domislil/-a česa čudovitega!

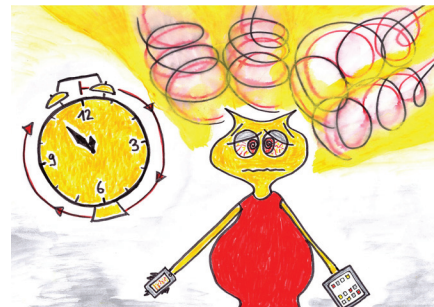
Aktivnost 10: To je zame preveč!

Potrebni pripomočki: slika z delovnega lista »Maksi ima vsega preveč!« (str. 34).

Cilji

- Otroci se seznanjajo z varnim, zdravim načinom življenja.
- Otroci spoznavajo različne možnosti za zabavo in premagovanje dolgčasa.

Potek

Korak 1:

Na začetku si otroci ogledajo Maksija. Kako se Maksi počuti? Zakaj je videti tako čuden? Kaj lahko storimo, da se bo bolje počutil? Kaj lahko stori on sam, da se drugič ne bo tako slabo počutil? Kaj bi morali narediti njegovi starši? Ali vam starši prepovedo predolgo igranje video iger (gledanje televizije) zato, ker vas imajo radi, ali zato, ker vas nimajo radi? Ali se je že kdaj kdo od vas počutil tako kot Maksi? Zakaj nam je težko nehati igrati igrico po določenem času? Takrat nam čas zelo hitro mine in sploh ne opazimo, da smo napeti, utrujeni. Kaj je še zanimivo početi doma ali s prijatelji namesto igranja video iger? Ali je kdo izmed vas tako močan, da izklopi video igro ali televizijo in se gre raje igrat ven? Če bo to kdaj komu uspelo, naj nam pove.

Korak 2:

Otroci se igrajo robote. Vsak otrok vnaprej premisli o tem, kje na njegovem telesu se skriva njegov gumb za vklop in izklop. Pozor! Drugi otroci ne smejo vedeti, kje je ta gumb. Vzgojiteljice in vzgojitelji določijo enega ali dva otroka za lovilca robotov. Njuna naloga je, da pri drugih najdeta in pritisneta gumb za izklop. Ko so vsi roboti izklopljeni, je igra končana. Če želite igro narediti bolj pestro, lahko robote spodbudite, da nekaj časa hodijo zelo počasi ali zelo hitro, lahko pa tudi dovolite vnovičen vklop robota.

Korak 3:

Na koncu otroci narišejo svojega robota z gumbom za izklop in se z vzgojiteljicami in vzgojitelji pogovorijo o tem, kaj lahko storijo, če nimajo gumba za izklop: na primer brcajo žogo, spijejo vodo, rišejo, se igrajo igro človek, ne jezi se ...

ZGODBICA: TRIJE PRIJATELJI

»Takooo napeto!«

»Mama na mobilnem telefonu«

otroci.safe.si/zgodbice-trije-prijatelji

DELO S STARŠI

Z namenom, da bi otrokom nudili najboljšo možno podporo, je **pomembno, da zaposleni v vrtcu in starši med seboj sodelujete**. Tematiki o uporabi digitalnih naprav je treba posvetiti pozornost tako v vrtcu kot tudi doma.

Največji izziv za vzgojiteljice in vzgojitelje je, kako vključiti starše na način, da se ne bi počutili kritizirani. Če vzgojiteljice oziroma vzgojitelji izrazite svoje skrbi, se lahko pri starših pojavi občutek, da nanje valite krivdo. Ravno tako je mogoče, da imate starši ter vzgojitelji in vzgojiteljice neenotna stališča ter različne ravni znanja.

Pri pogovoru s starši je pomembno imeti pred očmi cilj pogovora: to je dobrobit in pozitiven razvoj otroka. Ne gre toliko za to, da bi se problematiziralo uporabo digitalnih naprav s strani staršev, temveč za to, da se starše podpre pri vzgoji glede digitalnih naprav. Uporaba digitalnih naprav s strani staršev postane pomembna šele takrat, ko ima negativen vpliv na otroke. To se lahko zgodi v primeru, ko starš s svojim otrokom igra video igro, za katero je otrok še premajhen, in to privede do tega, da otrok s tem vznemirja druge otroke v vrtcu.

NASVET: Uporabne informacije in nasvete o delu s starši boste našli na Safe.si: www.safe.si

Primeri za začetek pogovora

TEMA	ZNAKI	ZAČETEK POGOVORA VZGOJITELJIC ALI VZGOJITELJEV
Strašljive vsebine	Otrok se zapira ali postane zelo agresiven pri druženju z drugimi otroki, tudi druge otroke želi soočiti z motečimi vsebinami.	»Dobili smo vtis, da je otrok na internetu ali po televiziji videl stvari, ki ga strašijo. Kako lahko skupaj poskrbimo za to, da to otroku ne bo povzročilo škode?«
Prekomerna raba	Otrokov pogovor se vrti samo še okoli video igre, noče se ukvarjati z nobeno drugo stvarjo in poskuša tudi druge otroke pritegniti v to.	»Ko smo se pogovarjali o temi video iger, smo dobili vtis, da vaš otrok zelo veliko časa preživi pri igranju ene izmed video iger. Mogoče lahko skupaj razmislimo o tem, kako bi ta čas lahko skrajšali in kaj bi namesto tega še veselilo vašega otroka?«
Medsebojni stiki	Otrok kaže agresivno vedenje in uporablja neprimerne besede, ob čemer se drugi otroci počutijo neprijetno.	»Ko so se otroci igrali, smo opazili, da vaš otrok uprizarja video igro, v kateri ljudje ne ravnajo lepo drug z drugim. Tudi sam se tako vede do drugih otrok. Kako lahko skupaj poskrbimo, da se bo to spremenilo?«
Doma razpoložljive naprave	Otrok se baha z napravami, ki jih sme uporabljati doma.	»Vaš otrok že nekaj časa zelo pogosto pripoveduje o tem, koliko digitalnih naprav in iger sme doma uporabljati. Mogoče lahko skupaj razmislimo o tem, kako vaš otrok pride do tega in kako bi mu lahko dostop do medijev in digitalnih naprav omejili?«
Starši uporabljajo naprave	Otrok v igri vlog uprizori, da njegovi starši nimajo časa zanj in mu ne posvečajo dovolj pozornosti.	»Ali so pri vas doma nastopile spremembe ali povečane poklicne obremenitve? Vašega otroka smo razumeli, da ste pogosto zaposleni z mobilnim telefonom in da se zaradi tega otrok počuti zapostavljenega.«

Delovni list 1 za aktivnost 2: Akvarij

Delovni list 2 za aktivnost 2: Ali to kaj stane?

Ali to kaj stane?

TO NEKAJ STANE -2

TO NE STANE NIČ +1

VPRAŠANJE +/-1

ZAČETEK

The board game path starts at a cat icon labeled 'ZAČETEK'. The path consists of black circles connected by lines, with various colored circles (orange, green, purple) and dog icons placed along it. There are two ladders on the path. At the end of the path are icons for a bowl of soup, a bottle, and a smiling yellow emoji with glasses.

Delovni list za aktivnost 4: Povem ti nekaj o sebi!

Kdo

Moji starši

Moj prijatelj

Znanci mojih staršev

Ljude na ulici

Nihče

Kaj

Moja najljubša jed

Moja najljubša figura

Moji čevlji

Fotografija moje ritke

Moje ime

Kje živim

Telefonska številka mojih staršev

Kaj vse znam

Kako je ime moji starejši sestri

Moja fotografija

Kakšen je naš dom

Kako se imenujem v svoji najbolj priljubljeni igri

Moje geslo

Kaj moja mama piše moji babici

Da se moja starša prepirata

Moje bolezni

Najljubša igra mojega očca

Velikost mojih oblačil

Kaj bi enkrat rad/-a postal/-a

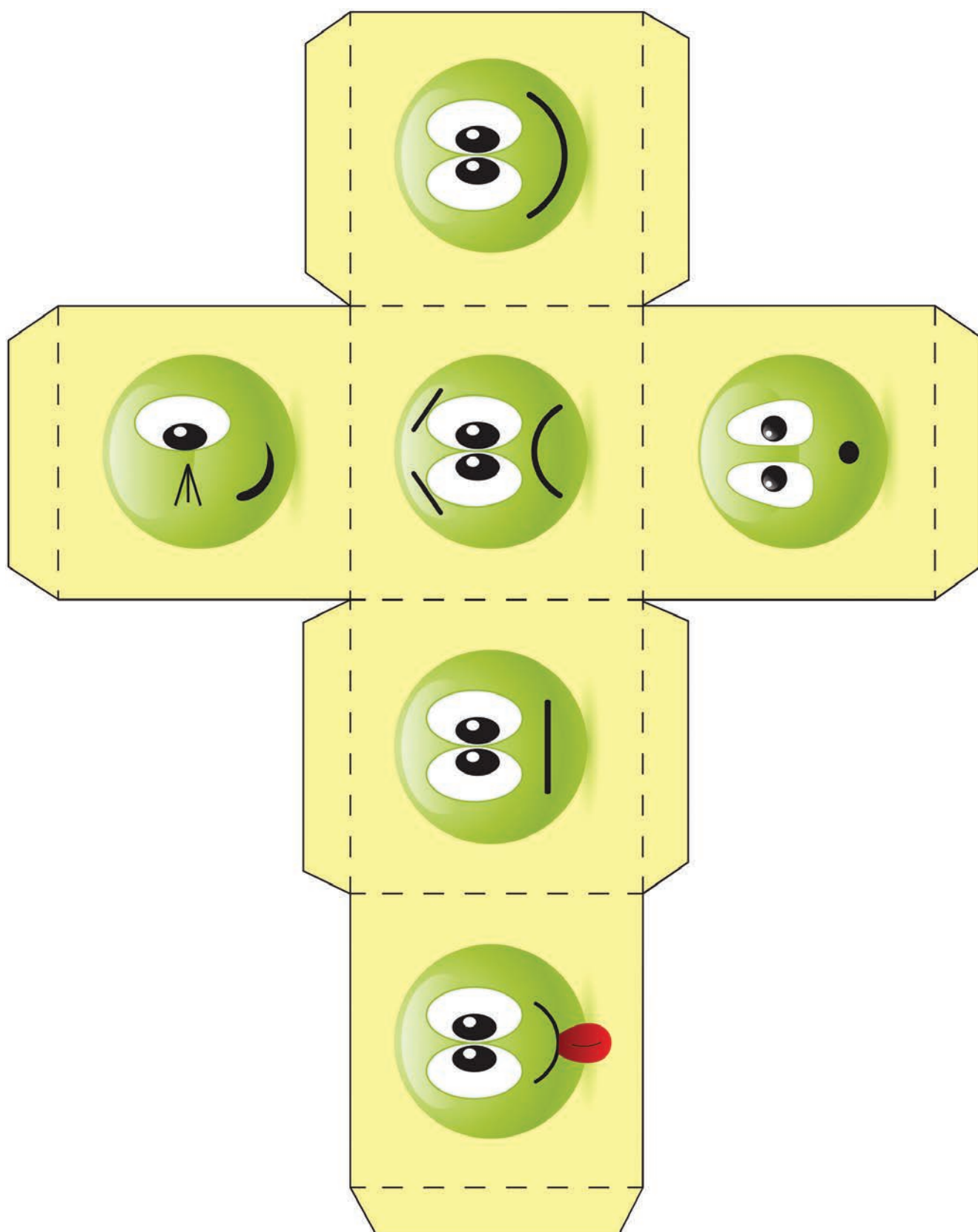

Kam grem rad/-a na potovanje

Barva mojih spodnjih hlačk

Delovni list k aktivnost 6: Kocka čustev

Delovni list za aktivnost 8: To je moje delo!

SLIKA 1: Otrok A nariše sliko in jo odloži v predal.

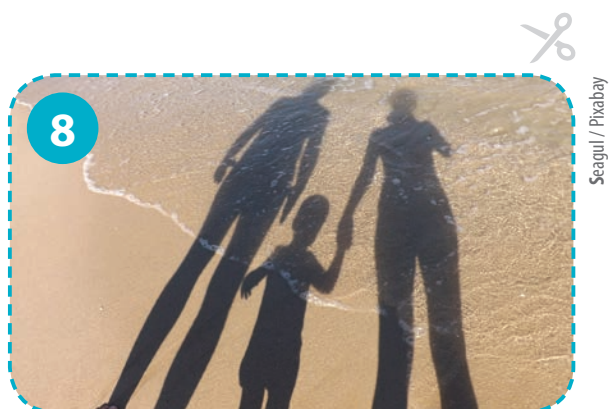
SLIKA 2: Otrok B vpraša otroka A, ali sme imeti njegovo sliko.

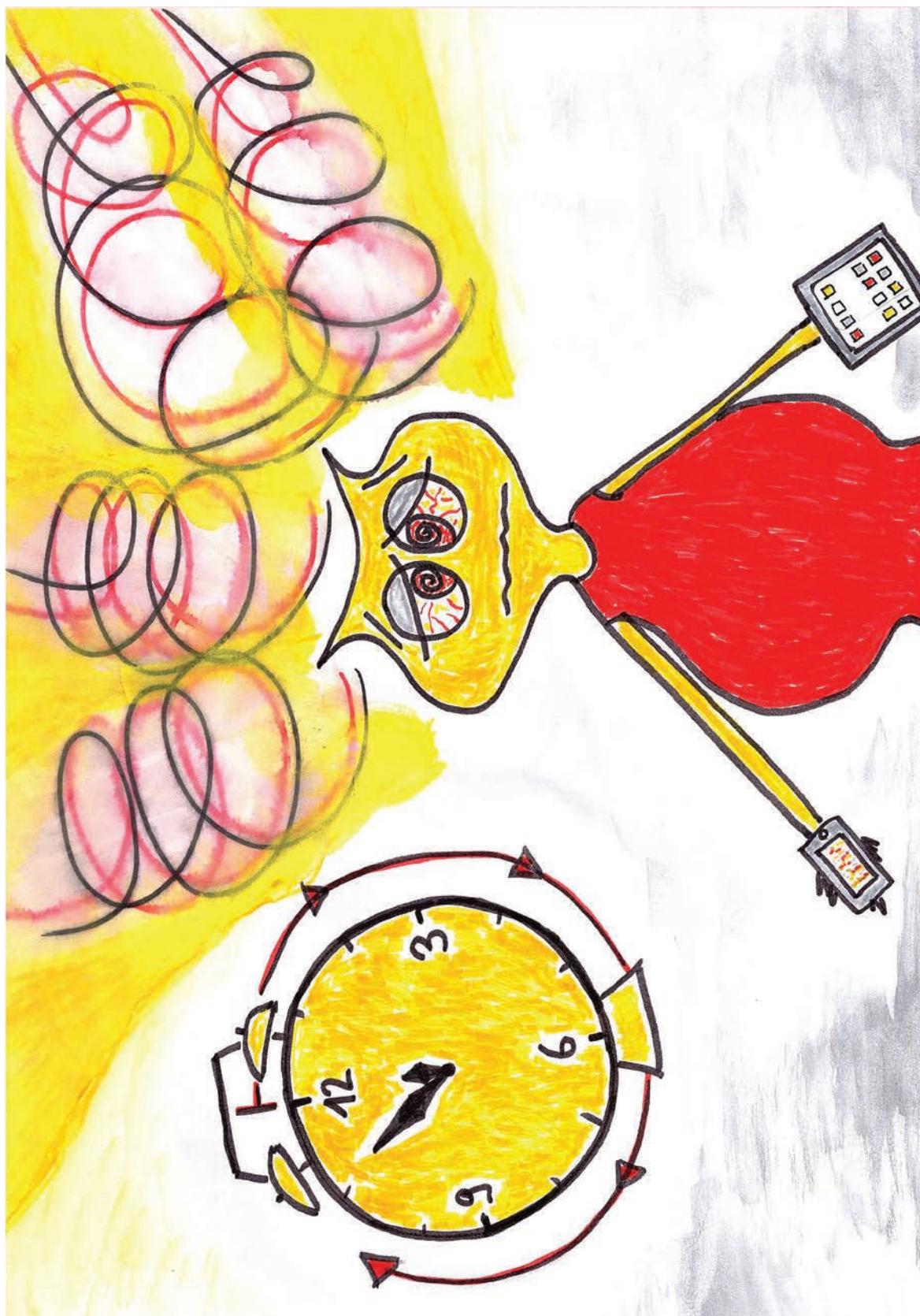
SLIKA 3: Otrok B podari sliko otroka A svoji mami.

Prazna karta za predlog rešitve

Delovni list za aktivnost 9: To se (ne) sme storiti z mojo sliko!

Delovni list za aktivnost 10: Maksi ima vsega preveč!

CC-BY-NC Johanna Buchegger

VAJE REFLEKSIJE ZA OTROŠKI LISTOVNIK

Moje sredstvo proti strahu

(tema 3)

Naredi smešno figuro iz kartonastega tulca, ki ti bo dajala pogum in te bo spomnila, kaj lahko narediš, ko te je strah. Veš, s kom se lahko pogovoriš, če te je strah?

Reci ne!

(tema 7)

Na eno polovico risalnega papirja daj malo tekoče barve (lahko uporabiš več barv), list prepogni in ga vstavi v prozorno mapo. Zakriči »ne« in udari z dlanjo ali pestjo po mapi. Nastalo je tvoje umetniško delo. Ali veš, kako bi še lahko bil videti »ne«?

To povem naprej!

(tema 5)

Nariši DOBRO skrivnost, ki jo lahko poznata samo ti in tvoja vzgojiteljica ali vzgojitelj, kasneje pa jo bodo lahko videli tudi starši. Ali veš, kakšna je dobra skrivnost?

To je moje delo!

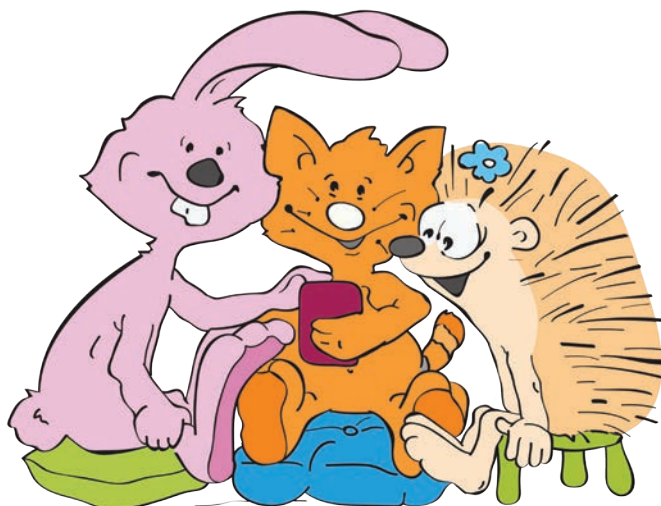
(tema 8, delovni list str. 32)

Premisli, kdaj je v redu, da otrok B vzame risbo otroka A in jo podari naprej. Na list papirja nariši rešitev. Kako bi se počutil, če bi nekdo tvojo sliko, ne da bi vprašal, podaril nekemu drugemu?

Katero čustvo je to?

(tema 6)

Nariši, kako se počutiš sedaj, ali pa nariši, kako si se počutil, ko se ti je zgodilo nekaj lepega, in kako si se počutil, ko se ti je zgodilo nekaj slabega.

10 NASVETOV ZA STARŠE

1.

Uživajte v času, ko ste skupaj.

Pri igranju z otrokom odložite mobilni telefon na stran in posvetite otroku vso pozornost, saj boste te dragocene trenutke že tako zelo kmalu pogrešali.

4.

Bodite dober zgled.

Vaš otrok se uči od vas in posnema tisto, kar počnete. Že na samem začetku pokažite otroku, kako se lahko tudi brez mobilnega telefona in drugih digitalnih naprav spoprime z dolgčasom.

2.

Poskrbite, da bodo naprave varne za otroke.

Izberite le nekaj možnosti, kaj otrok lahko počne na telefonu, a te naj bodo dobre. Blokirate nakupe v aplikacijah in storitve s plačljivimi vsebinami, da s tem preprečite nenačrtovane stroške.

5.

Upoštevajte starostne omejitve.

Starostne oznake na igrah in filmih dajejo pomembno usmeritev in zaščitijo otroka pred neprimernimi vsebinami.

3.

Izberite le nekaj dobrih aplikacij.

Aplikacije morajo otroka podpirati pri razvoju, ga spodbujati in morajo biti varne. Pri tem so plačljive aplikacije za vašega otroka pogosto boljše od brezplačnih, saj je manjša verjetnost za zlorabe podatkov in izpostavljenost oglaševanju.

6.

Nikoli naj ne bo YouTube zamenjava za varuško.

Nikoli ne pustite otroka brez nadzora, niti takrat, ko gleda risanke. Na žalost se vedno znova dogaja, da so sicer neškodljivim otroškim risankam dodane moteče vsebine.

7.

Nikoli na dajte fotografij otrok na internet.

Dobro premislite, preden fotografije svojega otroka širite prek Vibra, Instagrama, Facebooka in podobnih aplikacij ali družabnih omrežij. Upoštevajte »ne« otroka, kadar se ne čete fotografirati, in ga vprašajte za dovoljenje, preden fotografijo delite prek Instagrama ali drugih spletnih oz. družbenih omrežij ali aplikacij za sporočanje.

8.

Bodite pozorni na znake.

Kdaj je vašemu otroku več kot dovolj igranja video iger ali gledanja video posnetkov? Ko opazite, da vaš otrok postaja nemiren ali da je preobremenjen zaradi uporabe digitalnih naprav, takrat ukrepajte. Ponudite mu konkretne alternative in na ta način dajte otroku podporo.

9.

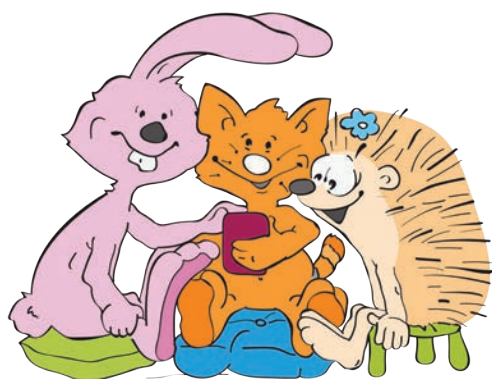
Ostanite mirni v situacijah, ki lahko privedejo do prepira.

Prepiranja se je treba naučiti, saj ni treba, da iz vsake stvari nastane drama. Razložite otroku svoje pomisleke – pomembno je, da otrok razume, zakaj določenih stvari ne sme početi.

10.

Zabavajte se skupaj.

Ne pozabite, da bi uporaba digitalnih naprav za vašo družino morala pomeniti predvsem eno: zabavo. Raziskujte možnosti skupaj z otrokom. Tako boste samodejno dobili boljšo sliko o tem, kaj vaš otrok počne v digitalnem svetu.

NASVET

Več nasvetov za starše otrok, starih od tri do šest let, lahko najdete v priročniku »Mami, a mi daš telefon?«: www.safe.si/prirocnik-mami-telefon

10 NASVETOV ZA VZGOJITELJICE IN VZGOJITELJE

1.

Spoznajte digitalne medije.

Mobilni telefon, tablični računalnik in druge digitalne naprave igrajo v življenju otrok pomembno vlogo. Bolj kot ste odprti, lažje se lahko pogovarjate o pomembnih temah, povezanih z digitalnim svetom, in lažje se izognete tveganjem.

4.

Pogovarjajte se s starši.

Poskušajte starše okrepiti in jim pokazati možnosti pri ravnanju z digitalnimi napravami. Usklajeno sodelujte. Pogovorni večer za starše na temo digitalnih naprav je pri tem lahko v pomoč.

2.

Spodbujajte zmožnost otrok.

Otroci se morajo znati dobro znajti tudi v digitalnem svetu. Pri tem ne potrebujejo samo samozavesti, temveč tudi podporo odraslih.

5.

Bodite zgled.

Otroci se predvsem od odraslih naučijo, kako se digitalne naprave uporabljajo odgovorno in kako lahko postanejo pozitivna izkušnja. Otrokom pokažite tudi, kako se lahko spoprimejo z nevarnostmi in tveganji.

3.

Zgradite mostove med navideznim in resničnim svetom.

Pogovarjajte se z otroki o medijskih vsebinah, ki jih spremljajo ali na katere naletijo. Pokažite zanimanje in odprtost! Tako se bodo otroci naučili, da se tudi v primeru težav lahko obrnejo na vas.

6.

Razvijajte pravila.

Pravila vam pomagajo ne samo pri usmerjanju ravnanja z digitalnimi mediji, temveč dajejo tudi prostor za samorefleksijo – kajti pravila je treba neprestano razvijati in jih prilagajati individualnim potrebam.

7.

Previdno ravnajte s fotografijami.

Dobro razmislite, katere fotografije otrok lahko javno objavite. Pridobite – predvsem za posebne priložnosti – privoljenje staršev. Ob praznovanjih poskrbite za fotografa ali fotografinjo in prosite starše, da mobilni telefon pustijo v torbici ali žepu.

8.

Razložite otrokom njihove pravice in dolžnosti.

Pogovorite se z otroki, da imajo tudi oni pravico reči »ne«, ko na primer ne želijo, da so fotografirani. Hkrati pa morajo otroci poznati tudi dolžnosti: ne smejo kar vsake vsebine uporabljati brezplačno, pa tudi drugih otrok – ne glede na to, kako nesimpatični so drug drugemu – ne smejo napadati prek spleta.

9.

Vključite smiselno uporabo digitalnih naprav v vrtčevski vsakdan.

Uporabo digitalnih naprav v vrtčevskem vsakdanu čim bolj omejite in jo vključujte le zelo odmerjeno in namensko, na primer kot raziskovalno aktivnost za iskanje slik in informacij o živalih, rastlinah.

10.

Poskrbite, da se bodo otroci zavedali svojih lastnih mej.

Bolje kot otroci lahko prepoznajo, kdaj jim je nečesa preveč, toliko lažje se lahko ločijo od igralne konzole in podobnega.

10 NASVETOV ZA OTROKE

1.

Ne klikaj na vse, kar je videti krasno.

Na žalost številne stvari stanejo veliko denarja. Če si v dvomu, vprašaj svoje starše, preden v igri kaj pritisneš – predvsem takrat, ko je videti še posebej privlačno.

2.

Prisluhni svojim občutkom.

Če vidiš na zaslonu nekaj, kar te prestraši, izklopi zaslon ali poglej stran. Pogovori se o tem s svojimi starši ali drugimi odraslimi, nikakor pa tega ne kaži še drugim otrokom.

3.

Ne pripoveduj vsem vsega o sebi.

Vedno dobro premisli, komu kaj poveš. Tudi na internetu so zlobni ljudje. Če si v dvomih, vprašaj svoje starše ali druge odrasle, preden poveš kar koli o sebi.

4.

Ni nujno, da so ti všeč vsi otroci.

Če nekega otroka ne maraš, se ti ni treba igrati z njim, vendar pa ne bodi do njega nesramen/-na ali zloben/-na.

5.

Zase ohrani le dobre skrivnosti.

Odrasli osebi pa razkrij slabe skrivnosti – to so tiste, ki te strašijo ali ti vzbujajo čuden občutek.

6.

Gesla so skrivnost.

Nihče ne sme vedeti, kako »odkleneš« svoj mobilni telefon ali drugo napravo.

7.

Upaj si biti drugačen ali drugačna.

Ni treba, da vedno narediš vse, kar od tebe želijo drugi. Včasih si lahko tudi drugačen ali drugačna ali narediš kaj čisto sam ali sama.

8.

Sam/-a lahko določiš, kaj se zgodi s tvojimi slikami in drugimi tvojimi izdelki.

To pa zato, ker si ti avtor oziroma avtorica. Vendar pa moraš tudi ti druge vprašati, če hočeš uporabiti nekaj njihovega.

9.

Ne kaži drugim vsake fotografije.

Še zlasti ne tistih, ki so neprijetne. Sem sodijo fotografije, na katerih je nekdo (skoraj) gol, ga ne predstavljajo v najboljši luči ali bi se lahko kdor koli iz njih norčeval. Izbriši jo in je ne pošlji naprej. Tudi iz tebe se ne sme nihče norčevati!

10.

Dovolj je dovolj.

Sam pri sebi ugotovi, kdaj ti je igranja ali gledanja video posnetkov dovolj. Se te loteva glavobol, lakota, utrujenost ali te pečejo oči? Počni kaj drugega!

Kolofon

Österreichisches Institut für angewandte Telekommunikation (ÖIAT)
– Avstrijski inštitut za uporabno telekomunikacijo – Saferinternet.at
Ungargasse 64-66/3/404, 1030 Dunaj
www.oiat.at – www.saferinternet.at

Saferinternet.at

Das Internet sicher nutzen!

Urednici:

dr. Barbara Buchegger, mag. Frederica Summereder

Pedagoško in didaktično svetovanje:

mag. Elisabeth Eder-Janca, Isabella Klausner, Marietheres van Veen

Urednik slovenske izdaje:

Marko Puschner

Strokovni pregled slovenske izdaje:

Irena Holozan, dipl. vzgojiteljica predšolskih otrok

Lektoriranje:

Ksenija Pečnik, prof. slov. jezika

Oblikovanje in prelom: ART DESIGN d.o.o., Vizualne komunikacije

Fotografije: Freepik, Pixabay

Tisk: Tiskarna Cicero Begunje d.o.o.

Naklada: 3000 izvodov

Izdajatelj: Točka osveščanja o varni rabi interneta Safe.si, Univerza v Ljubljani, Fakulteta za družbene vede, Center za družboslovno informatiko, Kardeljeva ploščad 5, 1000 Ljubljana

Datum izdaje: julij 2020

Založila: Fakulteta za družbene vede, Založba FDV

Brezplačna publikacija

Vse informacije so podane brez garancije. Odgovornost avtoric iz Saferinternet.at/Österreichisches Institut für angewandte Telekommunikation je izključena.

Avtorske pravice:

To delo je zaščiteno pod pogoji licence Creative Commons CC BY-NC 3.0 AT:

Navedba imena – Nekomercialno

(www.creativecommons.org/licenses/by-nc/3.0/at).

 Bundesministerium
Digitalisierung und
Wirtschaftsstandort

Izdélavo izvirnega dela je omogočil Bundesministerium für Digitalisierung und Wirtschaftsstandort der Republik Österreich (Zvezno ministrstvo za digitalizacijo in ekonomske zadeve Republike Avstrije).

Slovensko izdajo sta sofinancirala:

Ministrstvo za javno upravo Republike Slovenije
Evropska unija – Program »CEF Telecom Safer Internet«

Sofinancirano s pomočjo Instrumenta
za povezovanje Evrope Evropske unije

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA JAVNO UPRAVO

Za to publikacijo so odgovorni izključno avtorji. Evropska unija ne odgovarja za kakršno koli morebitno uporabo informacij, ki jih vsebuje ta publikacija.

Podpora in storitve svetovanja v pomoč vzgojiteljem in staršem

Tom telefon - 116 111 (www.e-tom.si) – otroci in mladostniki lahko pokličejo v primeru težav, povezanih z uporabo interneta ali mobilnega telefona. V primeru težav, ki jih imajo otroci, lahko pokličejo tudi starši.

Safe.si (www.safe.si) – spletna stran s številnimi informacijami in nasveti za vzgojo otrok v digitalnem svetu.

Logout (www.logout.si) – pomoč staršem v primeru težav otroka zaradi prekomerne rabe mobilnega telefona in v primeru spletnega nasilja.

Spletno oko (www.spletno-oko.si) – anonimna prijava posnetkov spolnih zlorab otrok in sovražnega govora na spletu.

Varni na internetu (www.varninainternetu.si) – spletna stran s številnimi informacijami in nasveti o spletnih prevarah in zaščiti zasebnosti.

Safe.si najdete na:

www.safe.si

www.facebook.com/safe_si

twitter.com/Safe_si

www.youtube.com/user/saferinternetsi

